

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ВАСИЛИШИН СТЕПАН ЮРІЙОВИЧ

УДК: 327 (477+438)“1991/2014”

**УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКІ ВІДНОСИНИ
(1991–2014 рр.)**

07.00.02 – всесвітня історія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Алексієвець Микола Миронович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства, професор

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Дацків Ігор Богданович,
Тернопільський національний економічний університет, кафедра міжнародного права, міжнародних відносин та дипломатії, професор

кандидат історичних наук, доцент
Санжаревський Олег Іванович,
Національний університет “Острозька академія”, кафедра політології та національної безпеки, доцент

Захист відбудеться “4” червня 2019 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. 31).

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті <http://tnpu.edu.ua> та у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий “3” травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Федорів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із здобуттям Україною та Білоруссю незалежності розпочався активний процес формування нової моделі міждержавних відносин як незалежних та демократичних держав. Новітня історія багатомісячних зв'язків українського і білоруського народів пов'язана із формуванням та реалізацією стратегічного партнерства на пострадянському просторі. Обидві країни, які зіткнулися після розпаду Радянського Союзу із схожими політичними й економічними проблемами, почали розвивати тісні політико-дипломатичні, торговельно-економічні, науково-технічні та культурно-гуманітарні взаємини. Каталізаторами розвитку двостороннього співробітництва між Україною та Республікою Білорусь стали – історична приналежність обох країн до Східного регіону Європи, наявність спільного кордону між державами, відсутність територіальних претензій, тісні господарські зв'язки між колишніми республіками СРСР, а також близькість культур, історичних традицій, етнічна спорідненість обох слов'янських народів. Тому, в умовах розбудови і утвердження як України, так і РБ виникає необхідність об'єктивно дослідити процес налагодження і розвитку українсько-білоруських двосторонніх відносин (1991–2014 рр.), їх закономірностей, динаміки та специфіки.

Протягом 1991–2014 рр. РБ і Україна були членами СНД (починаючи з квітня 2014 р. співпраця України в рамках СНД зведена до мінімуму, а від 19 травня 2018 р. остаточно припинена участь Української держави у статутних органах цієї організації), проте геополітичні та геостратегічні цілі в них у значній мірі відрізнялися. Так, Україна прагнула інтегруватися до західноєвропейських міждержавних структур, зокрема, Європейського Союзу. Білорусь, хоч і розвивала динамічні торговельно-економічні відносини з ЄС, проте про членство мова ніколи не йшла. РБ протягом усього досліджуваного періоду підтримувала тісні інтеграційні зв'язки з Російською Федерацією і на сучасному етапі спільно з Росією, Казахстаном, Вірменією та Киргизстаном складає основу Євразійського економічного союзу.

Активізація Україною після Революції Гідності європейсько-атлантичного напрямку зовнішньої політики та підписання Угоди про асоціацію з ЄС, змінила співвідношення сил у регіоні, перетворивши українсько-білоруський державний кордон у своєрідний форпост між Сходом і Заходом. Саме тому, спільна партнерська діяльність держав повинна послабити напруженість, яка зараз відчувається у регіоні, сформувавши принципово нову модель подальшого ефективного співробітництва між Україною та країнами-членами ЄАЕС. Це можливо реалізувати, на думку автора, на основі традицій добросусідства, стратегічного партнерства, культурно-етнічної спорідненості наших народів та взаємної поваги до вибору обопільних зовнішньополітичних векторів розвитку.

У цьому контексті взаємовідносини між РБ та Україною набувають особливого значення. Зауважимо, що серед країн-членів ЄАЕС та ОДКБ саме Білорусь нині проявляє чи не найбільший інтерес до України, зокрема

підтримує її у пошуках мирного врегулювання конфлікту на Донбасі, прагне розвивати взаємовигідне співробітництво на пострадянському просторі.

На сучасному етапі актуальність започаткованого дослідження зумовлена також тим, що комплексні наукові роботи, присвячені українсько-білоруським відносинам, які розкривали б усі аспекти двосторонньої взаємодії в українській історичній науці відсутні. Це пояснюється незначною віддаленістю у часі, незавершеністю процесу, варіативністю двостороннього співробітництва, що у свою чергу вимагає постійного ґрунтовного, цілісного й об'єктивного вивчення. За таких умов наукове дослідження досвіду українсько-білоруських зв'язків на основі застосування сучасних теоретико-методологічних підходів, аналітичної наукової літератури, широкого спектру джерел є, на наш погляд, важливим та актуальним завданням як української, так і білоруської історіографії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідницьких тем кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка “Україна в контексті європейської історії” та “Україна – Європа – Світ: історичні, соціально-економічні та духовні аспекти розвитку” (рішення вченої ради ТНПУ ім. В. Гнатюка від 29.12. 2010 р., протокол № 4).

Мета роботи – визначити і проаналізувати основні параметри нової системи становлення й розвитку українсько-білоруських відносин у політико-економічній площині у досліджуваній період та з'ясувати перспективи двосторонньої міждержавної співпраці у контексті сучасних міжнародних викликів.

Для досягнення вказаної в роботі мети передбачено вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми, джерельну базу й теоретико-методологічні засади дослідження;
- розглянути історичні передумови становлення українсько-білоруських відносин та основні етапи розвитку міждержавного співробітництва, враховуючи особливості внутрішньополітичного становища і зовнішньополітичну діяльність обох держав;
- охарактеризувати особливості формування договірно-правової бази двосторонніх взаємин;
- дослідити основні тенденції становлення й розвитку політичних зв'язків, моделі формування й реалізації взаємин між Україною і РБ та їх трансформацію на рівень стратегічного партнерства;
- висвітлити пріоритети і чинники налагодження двостороннього торговельно-економічного співробітництва в нових геополітичних умовах;
- розкрити значення українсько-білоруських взаємин у континуумі міжнародних відносин, їх впливу на забезпечення миру й стабільності у Східній Європі.

Об'єкт дослідження – міжнародні відносини і зовнішня політика

України й Білорусі в нових геополітичних та геостратегічних координатах.

Предмет дослідження – головні напрями й пріоритети двосторонніх взаємин між Україною й РБ, визначення основних тенденцій і специфіки формування та розвитку міждержавних зв'язків, їх місце в системі міжнародних відносин у Європі та світі.

Хронологічні рамки дослідження зумовлені тематичною спрямованістю та завданнями, охоплюють період від 1991 по 2014 рр. Нижня хронологічна межа пов'язана із започаткуванням міждержавних відносин України та Білорусі як повноцінних суб'єктів міжнародного права. Верхня хронологічна межа пов'язана із активізацією позиції РБ відносно пошуків мирного врегулювання українського питання, а також можливістю провести науковий аналіз вказаних подій. Отже, впродовж досліджуваного часу відбулося формування, становлення й еволюція двосторонніх міждержавних відносин у напрямку зміцнення національно-державної єдності обох країн, їх інтеграції у світовий геополітичний та економічний простір.

Територіальні межі дослідження охоплюють Україну та РБ у сучасних державних кордонах.

Методологічні основи роботи. Дисертаційне дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, науковості, системності й комплексності, а також загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, порівняння, узагальнення та ін.), спеціально-історичних (історико-хронологічний, порівняльно-історичний, історико-типологічний) та конкретно-історичних (системно-структурний, статистичний) наукових методах. Наукова робота побудована на основі комплексного застосування широкого спектру історичних джерел із означеної проблеми, а також цілісному і системному підходах до розкриття українсько-білоруських відносин у сучасних міжнародних реаліях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретично-концептуальному формулюванні проблеми та всебічному і комплексному висвітленню українсько-білоруських відносин упродовж 1991–2014 рр.

У дисертації *уперше*:

- на основі детального аналізу означеної проблеми введено до наукового вжитку низку неопублікованих архівних джерел, які розкривають основні напрями і тенденції двостороннього співробітництва між Україною та РБ;
- в українській історіографії пропонується комплексне дослідження сучасних українсько-білоруських відносин;
- подано власний погляд на формування принципово нової моделі міждержавних взаємин РБ та України, їх місце і значення у нових геополітичних та геостратегічних координатах;
- запропоновано авторську концепцію періодизації сучасних українсько-білоруських взаємин;
- з'ясовано основні принципи, на яких базується нова система співробітництва між Україною та РБ;

- систематизовано і узагальнено систему договірно-правового забезпечення міждержавних українсько-білоруських відносин.

Поглиблено:

- досягнення української й білоруської історичної науки у висвітленні досліджуваної проблеми, її осмисленні та узагальненні;
- суть та основні етапи взаємодії України і Білорусі в політичній та економічній сферах.

Набуло подальшого розвитку:

- висвітлення основних напрямів українсько-білоруського двостороннього співробітництва;
- твердження про співпрацю між Україною та Білоруссю як історичний процес взаємодії двох сусідніх республік і закономірності їх подальшого розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорені на засіданні кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також щорічних наукових конференціях викладацького складу вищого навчального закладу.

Результати дисертації апробовані у формі доповідей, дискусій, участі у роботі тематичних секцій на:

– *міжнародних* наукових конференціях: XIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Шевченківська весна – 2015: Історія” (м. Київ, 1–3 квітня 2015 р.); IX Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Дні науки історичного факультету” (м. Київ, 21 квітня 2016 р.); 69-й міжнародній науковій конференції “Каразінські читання (історичні науки)” (м. Харків, 29 квітня 2016 р.);

– *всеукраїнських* наукових конференціях: III Всеукраїнській науковій конференції “Історія України: сучасні виклики” (м. Тернопіль, 18 травня 2016 р.), Всеукраїнській молодіжній науковій конференції “Тенденції і перспективи розвитку історичної науки та філософії в умовах глобалізації” (м. Київ, 10 березня 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладені у п’ятнадцяти наукових публікаціях (десять статей у наукових фахових виданнях України, з них вісім – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних; п’ять – у збірниках матеріалів наукових конференцій).

Структура дисертації. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (288 позицій) та додатку. Загальний обсяг дисертації складає 298 сторінок, з яких 202 сторінки – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет дослідження, хронологічні рамки й територіальні межі, методологічну основу роботи, сформульовано наукову новизну одержаних результатів, зазначено форми апробації результатів та структуру дисертації.

У першому розділі **“Історіографія, джерельна база та методологія дослідження”** здійснено аналіз стану наукової розробки проблеми, охарактеризовано джерельну базу та теоретико-методологічні засади наукового дослідження.

Історія становлення міждержавних українсько-білоруських відносин, їх розвиток у новій системі міжнародних відносин викликає значний науковий інтерес як українських, так і білоруських, а нерідко й інших зарубіжних (переважно польських) дослідників. Проведений аналіз історіографії досліджуваної теми дає змогу класифікувати її умовно на два тематичні напрями – загальна й спеціальна історична література в контексті їх розгляду за тематично-хронологічним принципом. До першої групи віднесемо теоретичні праці загального характеру з історії сучасних міжнародних відносин, дипломатії, зовнішньої політики та економіки обох країн, у яких проблеми українсько-білоруських взаємин згадуються лише побіжно, однак висновки авторів допомагають зрозуміти причини, хід і наслідки окремих подій та процесів, які пов'язані зі становленням та розвитком відносин між Україною та Білоруссю в нових геополітичних реаліях. Серед них варто виокремити роботи Л. Чекаленко, М. Дорошко та Н. Шпакової, М. Марущака, О. Івченка, С. Віднянського, Ю. Макара, Р. Офіцинського, В. Литвина, М. Алексієвця і Я. Сека, С. Прийдуна, І. Дацківа, О. Валіон, А. Королевської, О. Санжаревського, В. Снапковського, К. Камишева, В. Улаховича, В. Шадурського, О. Шарапо, К. Козак, В. Рафеєнка, О. Тіхомірова, К. Малака, Е. Мірановича та ін. Відзначимо, що їх висновки, узагальнення в сукупності послужили нам теоретико-концептуальним підґрунтям для більш повного розуміння місця й ролі України та Білорусі в новій системі міжнародних відносин, значення окремих процесів, які пов'язані із налагодженням сучасних українсько-білоруських відносин.

Друга група історичної літератури представлена дослідженнями науковців, у яких безпосередньо розглядаються ключові аспекти двосторонніх українсько-білоруських відносин. Праці даного тематичного напрямку за змістом і стилем викладу матеріалу мають багато спільних рис і акцентують увагу на конкретних напрямках співробітництва між Україною та РБ. До переліку опублікованих українських досліджень варто віднести роботи Г. Максака, С. Вдовенка, Ю. Вдовенка, О. Долженкова, О. Бетлій і Є. Прейгермана, С. Макеєва, М. Плаксенко, В. Засадко, М. Левицької, П. Черника, Т. Польового, Н. Сакір-Молочко та ін. Серед білоруських досліджень проблеми чільне місце займають роботи Д. Юрчака, О. Бурик, О. Тіхомірова, Д. Демічева та ін. Зауважимо, що на сучасному етапі відбувається активний процес нагромадження інформації з даного питання, а

відтак з'являються роботи, які комплексно висвітлюють історичні передумови становлення, періодизацію, нормативно-правове забезпечення українсько-білоруських взаємин, основні напрями міждержавного співробітництва. Крім того, в них розглядається чинник впливу “третьох сторін” на розбудову двосторонніх відносин, а також підкреслюється необхідність розвитку повноцінних партнерських зв'язків між Україною та Білоруссю як важливого стабілізуючого чинника у Східній Європі.

Вагому цінність становлять польські наукові студії з історії українсько-білоруських відносин наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Серед них варто виокремити публікації Л. Левковича, Н. Гергало і П. Франковського, В. Косидовських. Особливістю робіт вказаних дослідників є те, що автори намагаються показати геополітичну та геостратегічну роль українсько-білоруських відносин у контексті взаємин між РФ та ЄС.

Суттєвий внесок у наукову розробку досліджуваної проблеми зробив і автор дисертації. У низці публікацій С. Васишин проаналізував основні параметри нової системи становлення і розвитку українсько-білоруських відносин у політико-економічній площині упродовж 1991–2014 рр.

Підкреслимо, що у висвітленні двосторонніх відносин між Україною та РБ упродовж 1991–2014 рр. спостерігався певний дисбаланс як у кількості досліджень, так і в ступені вивченості окремих аспектів міждержавних взаємин. Так, низка питань політичного, торговельно-економічного та інших напрямів українсько-білоруського співробітництва є недостатньо висвітленими, а відтак потребують подальшого об'єктивного, цілісного й ґрунтовного дослідження, зокрема із використанням неопублікованих архівних джерел та застосуванням новітніх науково-методологічних підходів.

Сучасні міжнародні виклики створюють передумови для переосмислення багатьох питань взаємодії двох держав, а також сприяють формуванню нової моделі відносин між Україною та РБ. Історіографічний аналіз засвідчив, що сучасні українсько-білоруські відносини – це широкий комплекс взаємодії у політичній, торговельно-економічній, транспортній, енергетичній, прикордонній та інших сферах, який потребує глибшого вивчення як в українській, так і в білоруській історичній науці. Значна інформативність наявного матеріалу, використання електронних ресурсів сприяють теоретичному осмисленню досліджуваної проблеми, уточненню значення окремих подій, їх новому переосмисленню у контексті розвитку міждержавних взаємин у новій системі міжнародних відносин.

Дисертаційне дослідження побудоване на широкому масиві як українських, так і білоруських джерел. Зважаючи на різноманітність їх походження, відмінні зміст та специфіку викладу матеріалу, а також враховуючи особливості запропонованої теми було обрано проблемний принцип аналізу й класифікації джерельних матеріалів на декілька груп: 1) неопубліковані архівні документи і матеріали; 2) міждержавні, міжурядові та міжвідомчі угоди, договори, протоколи й інші документи, які затверджені органами державної влади України та РБ; 3) матеріали брифінгів, стенограми прес-конференцій, інтерв'ю політичних діячів та інша інформація, яка

розміщена на офіційних сайтах Президента РБ, Кабінету Міністрів України, МЗС України та Білорусі; 4) спогади громадсько-політичних діячів двох держав; 5) статистичні матеріали; 6) матеріали періодичних видань та інформаційних агентств.

До першої групи джерел відносяться неопубліковані архівні документи і матеріали, які представлені фондами Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України. У ході дослідження нами було проаналізовано матеріали 27 справ з двох фондів ГДА МЗС України, серед яких фонд 8 “Посольство України в Республіці Білорусь” та фонд 1 “Основна діяльність”.

У них міститься значний масив інформації щодо конкретних аспектів політичного та торговельно-економічного співробітництва між Україною та РБ. Так, заслуговують на увагу документи, які розкривають діяльність українського посольства в Білорусі, аналізують політичні контакти на найвищому міждержавному рівні, висвітлюють двосторонні економічні взаємини, зокрема динаміку торгівлі, коопераційні зв'язки, експортно-імпортні операції, взаємодію у сферах енергетики і транспорту тощо. Крім того, у фондах архіву наявні ціла низка українсько-білоруських міждержавних угод, договорів, матеріалів офіційних і робочих зустрічей президентів, прем'єр-міністрів, міністрів закордонних справ двох країн, інших офіційних документів.

Друга група джерел представлена міждержавними, міжурядовими та міжвідомчими угодами, договорами, протоколами й іншими офіційними документами, які затверджені Президентом, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів України і Президентом, Урядом, Національними зборами РБ. Зазначимо, що всі ці нормативні акти розкривають основні тенденції українсько-білоруського співробітництва, служать політично-правовим підґрунтям для налагодження повноцінних партнерських, добросусідських і стратегічних відносин між двома країнами й розміщені на офіційних порталах правової інформації України та Білорусі. До основних програмних документів, на яких базувалися становлення і розвиток двосторонніх взаємин відносяться: Декларація про державний суверенітет України, Декларація про державний суверенітет РБ, Договір між УРСР і БРСР, Нота про встановлення дипломатичних відносин між Білоруссю і Україною, Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною та РБ, Договір про державний кордон та ін.

Важливу групу джерел становлять матеріали брифінгів представників МЗС, стенограми прес-конференцій, інтерв'ю політичних діячів та інша інформація, яка розміщена на офіційних сайтах Президента РБ, Кабінету Міністрів України, МЗС України та Білорусі. Зауважимо, що саме ці джерела стали основою при дослідженні ключових параметрів та пріоритетів українсько-білоруських відносин упродовж 2006–2014 рр.

Ще одну групу джерел становлять спогади громадсько-політичних діячів двох держав. При підготовці дисертаційного дослідження використано спогади А. Зленка, М. Голубця, М. Дементя, В. Кебіча та П. Кравченка.

Окрему джерельну групу становлять матеріали Національного статистичного комітету РБ. Ці джерела містять інформацію про основні показники українсько-білоруського торговельно-економічного співробітництва. При підготовці дисертації було використано наступні статистичні збірники: “Зовнішня торгівля Республіки Білорусь. Статистичний збірник”, “Білорусь і країни СНД”, “Білорусь і країни світу. Статистичний збірник”.

У праці проаналізовано також матеріали періодичних видань та інформаційних агентств, у яких міститься значний масив інформації щодо становлення та розвитку двосторонніх українсько-білоруських відносин (“Корреспондент”, “Українська правда”, “Народний депутат”, “Тижневик 2000”, “Урядовий кур’єр”, “РБК – Україна”, “Кримські новини”, “Tochka.net”, “Українські новини”). Зауважимо, що хоч не всі джерела є рівнозначними, проте їх сукупність та достатня інформативність роблять джерельну базу достатньою для виконання поставлених науково-дослідних завдань.

Методологічні засади дисертації становить комплекс, що включає наукові принципи, методи й підходи, які спрямовані на всебічне, цілісне та об’єктивне дослідження подій українсько-білоруського співробітництва упродовж 1991–2014 рр. Зважаючи на такий підхід, під час вивчення основних етапів становлення та розвитку сучасних двосторонніх взаємин між Україною і Білоруссю застосовувалася низка методологічних принципів, серед яких варто виділити: історизм, об’єктивність, науковість, системність та комплексність. Комплексний характер роботи забезпечується шляхом використання і поєднання загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, порівняння, узагальнення та ін.), спеціально-історичних (історико-хронологічний, порівняльно-історичний, історико-типологічний) та конкретно-історичних (системно-структурний, статистичний) наукових методів. Комплексне використання теоретико-методологічних інструментів при розгляді означеної проблеми дозволило достовірно, системно та цілісно висвітлити усю складну і багатоаспектну систему двосторонніх взаємин і тим самим забезпечити реалізацію поставлених у дисертаційному дослідженні мети та завдань.

У другому розділі **“Формування нової моделі українсько-білоруського співробітництва в сучасних умовах”** з’ясовано і проаналізовано історичні передумови та основні етапи українсько-білоруських взаємин, розкрито особливості договірно-правового забезпечення двосторонніх відносин.

Зазначимо, що формування нової моделі українсько-білоруського співробітництва в сучасних умовах пов’язано із глобальними змінами на європейському континенті наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Об’єктивні передумови для налагодження взаємодії між Україною і РБ як повноправними суб’єктами міжнародних відносин були створені у 1990–1991 рр. і пов’язані з процесом розпаду СРСР. Здобуття незалежності дозволило обом країнами розпочати співпрацю на принципово нових засадах: поваги державного суверенітету та територіальної цілісності, добросусідства і взаємовигідного партнерства. Разом з тим, слід відзначити, що пріоритетність налагодження українсько-білоруських відносин нового формату була пов’язана і з низкою

спільних для двох держав чинників, серед яких варто виділити: історико-географічний; політичний; економічно-господарський; культурно-гуманітарний.

Двостороннім відносинам між Україною і РБ характерні окремі етапи розвитку. Аналізуючи хронологію українсько-білоруських відносин упродовж 1991–2014 рр., можна стверджувати, що вони характеризувалися змінною інтенсивністю. Зазначимо, що відносини між Україною та РБ зазнали еволюції, і на сучасному етапі визначаються як стратегічні. Динаміка українсько-білоруських взаємин розгорталася за висхідним шляхом: від налагодження міждержавного співробітництва до найінтенсивніших двосторонніх політичних зв'язків, від добросусідських відносин до стратегічного партнерства. З огляду на це, спираючись, в першу чергу, на особливості політичних контактів, у сучасних відносинах двох держав виділимо наступні етапи: 1) у контексті першого відбулося становлення та налагодження двосторонніх взаємин, від офіційного визнання РБ України 24 грудня 1991 р. до обрання Президентом України Л. Кучми, а Білорусі – О. Лукашенка 10 липня 1994 р.; 2) другий етап (липень 1994–1995 рр.) позначений активізацією двосторонніх політичних контактів, підписанням Договору про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною та РБ; 3) упродовж третього етапу (1996 р.) спостерігалось погіршення міждержавних відносин; 4) для четвертого етапу (1997 р. – перша половина 1999 р.) характерні стабілізація та поживлення двосторонніх взаємин, нагромадження договірно-правової бази; 5) криза в українсько-білоруських міждержавних взаєминах (друга половина 1999 р.); 6) розширення двостороннього співробітництва (2000–2004 рр.), коли відбулася активізація політичних та економічних взаємин, поповнилася договірно-правова база; 7) погіршення міждержавних українсько-білоруських відносин (2005–2008 рр.); 8) поживлення двосторонніх відносин та їх трансформація на рівень стратегічного партнерства (2009 – початок 2010 рр.); 9) криза у міждержавному співробітництві (грудень 2010–2011 рр.) призвела до погіршення двосторонніх відносин; 10) упродовж десятого етапу (2012–2013 рр.) Україна та РБ підходили до співробітництва прагматично, наповнювали конкретним змістом раніше досягнуті двосторонні домовленості; 11) міждержавні відносини в нових геополітичних реаліях (листопад 2013–2014 рр.) були обумовлені Революцією Гідності та російською агресією щодо України.

Здобуття Україною та РБ незалежності зумовило необхідність вибору обома державами зовнішньополітичного курсу та створення змістовної і широкої нормативно-правової бази міждержавних зв'язків. Основою забезпечення будь-яких двосторонніх взаємин є добре впорядкована договірно-правова база. На сучасному етапі між Україною та РБ підписано близько 205 двосторонніх документів, у тому числі: 100 – міждержавних та міжурядових; 105 – міжвідомчих. На міжрегіональному рівні укладено близько 50 договорів. Існуюча договірно-правова база регулює широке коло питань двостороннього співробітництва. Міждержавні офіційні документи відображають об'єктивний стан українсько-білоруських взаємин.

У формуванні договірно-правової бази відносин між Україною і РБ

умовно можна виділити три етапи. Перший етап (1991 – перша половина 1994 рр.) – розроблення нормативно-правової документації українсько-білоруських відносин і період налагодження двосторонніх міждержавних дипломатичних контактів. Другий етап (друга половина 1994 – 2004 рр.) – поглиблення українсько-білоруських політичних контактів та період конструктивних відносин, характерний активним нагромадженням та розширенням договірно-правової бази двосторонніх взаємин. Упродовж зазначеного періоду між Україною і РБ було підписано базову угоду – Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво від 17 липня 1995 року. Третій етап (2005–2014 рр.) характеризується незначною активністю у питанні нагромадження системи договорів українсько-білоруських відносин. Невелике число укладених двосторонніх домовленостей пояснюється як погіршенням українсько-білоруських взаємин після “Помаранчевої революції” в Україні, так і наявністю добре впорядкованої на попередніх етапах політично-правової бази, яка дозволяла регулювати відносини у різних сферах співробітництва.

Підкреслимо, що саме створення добре впорядкованої політико-правової бази сприяло еволюційному розвитку українсько-білоруських відносин та відсутності між ними глибоких протиріч. На сучасному етапі українсько-білоруські відносини мають стратегічний характер співробітництва і цьому в значній мірі посприяла надійна нормативно-правова база.

У третьому розділі **“Україна – Республіка Білорусь: політичне співробітництво в новій системі міжнародних відносин”** охарактеризовано особливості становлення і розвитку українсько-білоруських політичних відносин у нових геополітичних реаліях, а також висвітлено процеси трансформації політичного діалогу між Україною і РБ до сучасних міжнародних вимог і викликів.

Особливо важливе місце у системі двосторонніх взаємин займають зв'язки у політичній сфері. Це обумовлено тим, що вивчення політичної складової міждержавних відносин дає змогу визначити загальні тенденції співпраці між Україною і Білоруссю, розкрити взаємовпливи на зовнішню політику обох країн, спрогнозувати розвиток співробітництва між двома державами на подальші десятиліття.

В історії двосторонніх відносин України і РБ вагомим став період 1991–2004 рр., упродовж якого відбувалося становлення та розвиток міждержавних зв'язків у політичній сфері. Значна увага в цей час приділялась питанням взаємного визнання незалежності обох держав, процесам встановлення дипломатичних відносин, обміну посольствами, активізації політичного діалогу, визначення єдиних підходів до співробітництва та вирішення спільних проблем, формування договірно-правової бази, налагодження регулярних прямих контактів на найвищому загальнодержавному рівні.

Становлення та розвиток політичних відносин між Україною та Білоруссю, як незалежними державами, розпочалося наприкінці 1991 р., після того, як 24 грудня РБ визнала незалежність України. Дипломатичні відносини між державами офіційно було встановлено 27 грудня 1991 р., коли відбувся обмін нотами з Угодою про встановлення дипломатичних відносин між РБ і

Україною.

Зауважимо, що упродовж 1991 – першої половини 1994 рр. основним результатом двостороннього діалогу стало налагодження прямого міждержавного співробітництва, а також поява інститутів дипломатичного представництва в обох республіках. Зазначений період став ключовим у політичній сфері українсько-білоруських взаємин, оскільки саме в цей час було закладено фундамент двостороннього партнерства у нових політичних реаліях кінця ХХ ст. Подальший розвиток політичних взаємин між Україною та Білоруссю у значній мірі був пов'язаний із президентськими виборами 1994 р. в обох республіках. Синхронне обрання (10 липня 1994 р.) Президентом України Л. Кучми, а Білорусі – О. Лукашенка сприяло розширенню політичних контактів на міждержавному рівні. Так, протягом другої половини 1994 – 2004 рр. між президентами двох країн відбулося 20 офіційних і робочих зустрічей, під час яких було налагоджено конструктивний міждержавний діалог як з ключових питань двостороннього співробітництва, так і з проблем регіональної безпеки. Регулярні візити на рівні президентів сприяли також українсько-білоруській взаємодії на міжнародній арені.

Важливою складовою двосторонніх українсько-білоруських політичних контактів були відносини на рівні глав урядів. У ході зустрічей прем'єр-міністрів домінантою виступала економічна складова міждержавного співробітництва.

Вагоме місце у розвитку двосторонніх політичних відносин займала діяльність МЗС України та Білорусі. Зустрічі на рівні голів зовнішніх відомств, під час яких обговорювалися широке коло питань розвитку українсько-білоруських відносин сприяли інтенсифікації міждержавного політичного діалогу, а також демонстрували обопільне прагнення поглиблювати двосторонні українсько-білоруські відносини.

Окремим компонентом політичних взаємин між Україною і РБ можна назвати міжпарламентські зв'язки. Налагодження тісних контактів на міжпарламентському рівні обумовлювалося пріоритетною необхідністю зближення законодавчої бази двох країн, а також законодавчого забезпечення виконання укладених міждержавних угод.

Трансформація українсько-білоруського політичного діалогу до сучасних міжнародних вимог і викликів обумовлена як глобальними змінами на Європейському континенті у ХХІ ст., так і різними геополітичними та геостратегічними курсами обох держав. Протягом 2005–2014 рр. динаміка міждержавних політичних взаємин характеризувалася змінною інтенсивністю і часто залежала від позицій “третьох” сторін. Разом з тим, на сучасному етапі, коли Україна опинилась перед новими міжнародними викликами, пов'язаними з агресією РФ, саме РБ на пострадянському просторі проявляє підвищений інтерес до України, підтримує її у пошуках мирного врегулювання протиріч і конфліктів, що склалися в суспільно-політичній сфері Української держави. Слід підкреслити також, що після зміни політичної еліти в Україні у 2014 р. офіційний Мінськ, незважаючи на стратегічні взаємини з РФ, визнав легітимність нової української влади, висловив готовність співпрацювати з

Україною, виступив проти федералізації та підтримав суверенітет і територіальну цілісність Української держави. Протягом 2005–2014 рр. українсько-білоруські відносини трансформувалися до рівня стратегічного партнерства і мають значні перспективи для подальшого розвитку.

У четвертому розділі **“Економічний вектор у взаємовідносинах між Україною і Республікою Білорусь”** проаналізовано тенденції та проблеми українсько-білоруського співробітництва в економічній сфері у сучасних умовах, окреслено основні пріоритети, напрями і форми міждержавної торговельно-економічної взаємодії.

З'ясовано, що економічний вектор у відносинах між Україною та РБ є пріоритетним для обох країн напрямком у розвитку двостороннього співробітництва. Упродовж 1991–2014 рр. як Україна, так і РБ були зацікавлені у розвитку торговельно-економічного співробітництва. Такий інтерес обумовлювався географічною близькістю та високим рівнем виробничих і науково-технічних зв'язків практично у всіх галузях народного господарства.

Зважаючи на те, що обидві республіки до кінця 1991 р. перебували у складі СРСР, відправною точкою початку двостороннього торговельно-економічного співробітництва між Україною та РБ можна вважати 1992 р. Аналіз статистичних даних торговельно-економічного співробітництва між Україною та РБ протягом 1992–1994 рр. свідчить, що обсяг зовнішньоторговельного обігу товарами знизився за цей період з 1126,9 млн дол. у 1992 р. до 396 млн дол. у 1994 р. Починаючи з 1995 р. українсько-білоруське торговельно-економічне співробітництво значно поживалося. Свого пікового у 1990-х рр. значення показники міждержавного торговельного обігу досягли у 1997 р. – 1392,9 млн дол. Однак у подальшому двосторонній товарообіг між Україною та РБ почав скорочуватись. Переломним для українсько-білоруського торговельно-економічного співробітництва став 2003 р., коли окреслилася тенденція до зростання обсягів взаємної торгівлі. На найвищі за всю історію незалежності показники торговельно-економічного співробітництва Україна та РБ вийшли у 2012 р., за підсумками якого товарообіг досягнув позначки 7,9 млрд дол. Проте згодом темпи зростання українсько-білоруської співпраці в економічній сфері почали дещо сповільнюватися. За підсумками 2014 р. товарообіг між Україною та РБ склав 5868,42 млн дол., а серед наших торгових партнерів Білорусь займала друге місце з-поміж країн СНД та п'яте серед усіх країн світу. Основний обсяг українського експорту припадав на металопродукцію, комплектуючі, вузли та деталі для збирання техніки, лаки і фарби, газові турбіни, вагони, електроенергію, а також продукцію АПК. Основу білоруського імпорту складали трактори, вантажні автомобілі, холодильники, ліфти, нафтопродукти, полімери, шини, калійні добрива, тканини, волокна, скло, продукція харчової промисловості тощо.

Одними з найбільш поширених напрямів та форм українсько-білоруської економічної взаємодії упродовж 1991–2014 рр. були виробнича кооперація та створення спільних підприємств, співпраця в науково-технічній сфері, співробітництво у сферах сільського господарства і транспорту, в енергетичній

галузі.

Українсько-білоруські економічні відносини упродовж досліджуваного періоду регулювалися широкою нормативно-правовою базою, супроводжувалися підвищеною увагою з боку керівництва двох країн, інституційних організацій. Серед негативних факторів, які впливали на співробітництво в економічній сфері між Україною та Білоруссю можна виділити низку зовнішніх та внутрішніх чинників. До зовнішніх насамперед відноситься вплив на динаміку українсько-білоруських економічних відносин позиції РФ. Внутрішні чинники були пов'язані із наявністю українського боргу перед РБ та торговельними бар'єрами, які існували в обох країнах. Та навіть попри це, економічний вектор двосторонніх відносин можна назвати найбільш динамічним і найрезультативнішим серед усіх сфер українсько-білоруського міждержавного співробітництва протягом 1991–2014 рр.

Встановлено, що нова модель економічного співробітництва України та РБ у сучасних умовах повинна базуватися, в першу чергу, на принципах добросусідства, рівноправ'я, взаємної вигоди та стратегічного партнерства. Досягти такої мети авторська концепція пропонує наступним чином: 1) самостійно приймати рішення при здійсненні міждержавного економічного співробітництва та дистанціюватися при цьому від впливів “третьох сторін”; 2) активізувати двосторонні економічні відносини та уникати практик застосування дискримінаційних протекціоністських заходів щодо країни-партнера; 3) переходити від простого торговельного до інноваційного економічного співробітництва, яке повинно базуватися на глибокій кооперації при виготовленні продукції з високою доданою вартістю та її спільному експорті в треті країни; 4) обоюдно брати участь у сучасних глобалізаційних процесах та використовувати представлені ними можливості; 5) враховувати особливості національних економік.

У **Висновках** наведено теоретичні узагальнення основних положень і результатів дисертаційного дослідження.

Проведений історіографічний та джерелознавчий аналіз проблеми українсько-білоруських відносин засвідчив, що після здобуття Україною і РБ незалежності у 1991 р., а також із посиленням ролі глобалізаційних та інтеграційних процесів суттєво підвищився інтерес дослідників до вивчення питань зовнішньополітичної активності двох країн, їх діяльності на міжнародній арені, розбудови міждержавних відносин. Для сучасної української історіографії дослідження взаємодії між Україною та Білоруссю протягом 1991–2014 рр. набуває пріоритетного значення, оскільки у вітчизняній історичній науці відсутні комплексні роботи із окресленої проблеми. Застосування новітніх теоретико-методологічних підходів дозволяє сформулювати нові підходи, які можуть бути корисними при виробленні перспективних концепцій розвитку співробітництва України як з РБ, так й з іншими країнами Східноєвропейського регіону в умовах глобальних трансформаційних процесів.

Встановлено, що формування нової моделі українсько-білоруського співробітництва в сучасних умовах нерозривно пов'язано зі становленням

новітніх українсько-білоруських міждержавних відносин, що відбулося завдяки докорінним змінам у світі наприкінці ХХ ст. Дезінтеграція СРСР, поява нових незалежних держав, сприятливе геополітичне розташування, традиційність зв'язків, а також взаємний інтерес України і РБ зберегти тісні контакти створили об'єктивні передумови для формування й розвитку сучасних українсько-білоруських взаємин. Упродовж 1991–2014 рр. у міждержавних взаєминах авторська концепція представляє одинадцять етапів, що характеризуються динамікою українсько-білоруського діалогу та інтенсифікацією двостороннього співробітництва.

Доведено, що після здобуття незалежності в 1991 р. для України та РБ, було виконано одне з найважливіших завдань, а саме: створено систему договірно-правового забезпечення двосторонніх відносин, яка була необхідна для зміцнення та розвитку міждержавних зв'язків. Протягом 1991–2014 рр. між двома республіками укладено близько 205 документів, які дали змогу нормативно регулювати правовідносини у різних сферах співробітництва. Підкреслимо, що створення договірно-правової бази українсько-білоруських відносин розпочалося в умовах обмеженого державного суверенітету, коли 29 грудня 1990 р. був підписаний Договір між УРСР та БРСР. Проте період активного її нагромадження проходив після визнання Білоруссю 24 грудня 1991 р. незалежності України. Упродовж досліджуваного періоду між Україною та РБ створено широку та добре впорядковану політично-правову базу, яка сприяла поглибленню добросусідських двосторонніх контактів.

У результаті проведеного дослідження показано, що процеси становлення та розвитку українсько-білоруських політичних відносин характеризувалися поступальним характером еволюції їх взаємин, що обумовлювалося історико-географічним, економічно-господарським та культурно-гуманітарним чинниками, а також наявністю довгого взаємного кордону та відсутністю обопільних територіальних претензій. Партнерство України і Білорусі в політичній сфері упродовж 1991–2014 рр., у першу чергу, слід розглядати як важливу подію у послідовному захисті національних інтересів обох країн. Хоча українсько-білоруським взаєминам означеного періоду і були притаманні гострі дискусії та, у певній мірі, кризові явища, однак загалом їх все ж можна охарактеризували як динамічні та перспективні. Про це, зокрема, свідчить значна інтенсивність політичних контактів між президентами, прем'єр-міністрами, членами урядів та парламентами обох країн. Із цього випливає, що РБ у 1991–2014 рр. стала важливим та послідовним зовнішньополітичним партнером Української держави.

Зауважимо, що, незважаючи на активний політичний діалог на найвищому рівні, сучасний стан розвитку українсько-білоруських відносин поки що не відповідає потенційним можливостям двох країн. Вважаємо, що це зумовлено, насамперед, принциповими розбіжностями у внутрішньо- та зовнішньополітичному курсах обох держав. Упродовж 1991–2014 рр. відносини між Україною і Білоруссю відчували вплив зовнішніх чинників. Так, тривалий час взаємодія двох сторін здійснювалася на фоні ізоляції Білорусі з боку США та країн ЄС. Окрім того, негативно впливала на динаміку українсько-

білоруських відносин і поглиблена інтеграція Білорусі з Росією. На сучасному етапі у контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні та агресії з боку РФ актуальним для Української держави постає питання вибору серед країн-сусідів надійних партнерів. Саме у цій ситуації варто відзначити динамічний та послідовний характер українсько-білоруських відносин. Сприятлива динаміка відносин між Україною і Білоруссю та широке співробітництво служать вагомим чинником для подальшої спільної взаємодії на шляху до послаблення напруженості на пострадянському просторі, а також для реалізації нової моделі ефективного міждержавного співробітництва.

Встановлено, що пріоритетне місце у загальній структурі українсько-білоруських відносин займають двосторонні економічні взаємини. Обидві країни упродовж 1991–2014 рр. були зацікавлені у розвитку торговельно-економічної взаємодії. Досліджуваний період характеризувався наявністю чітких тенденцій у двосторонньому економічному співробітництві, що були пов'язані зі значною увагою з боку керівництва обох країн до даної сфери взаємин, реалізацією спільних економічних програм, співпрацею в рамках інституційних організацій. У цей час на динаміку міждержавних економічних відносин мали безпосередній негативний вплив й деякі проблеми, зокрема тривалий час не було врегульовано питання сплати української заборгованості перед РБ, зберігалися торговельні бар'єри на ринку один одного, низькими темпами характеризувалася інвестиційна активність.

Зазначимо, що характерною особливістю двосторонньої економічної взаємодії було те, що вона розвивалася по висхідній траєкторії, стаючи більш ефективною з часом. Протягом 1991–2014 рр. суттєво зросли динаміка міждержавних торгових операцій, номенклатура поставок експортних та імпортованих товарів. Високою була і частка двох країн у загальному обсязі зовнішньої торгівлі України та Білорусі. Підкреслимо, що, незважаючи на досягнуті результати, міждержавне торговельно-економічне співробітництво не досягло своїх потенційних можливостей і продовжує залишатися чи не найперспективнішою сферою для подальшого розширення двосторонніх українсько-білоруських відносин.

Таким чином, сучасні українсько-білоруські відносини, які базуються на розвиненій системі договірно-правового та інституційного забезпечення, можна вважати результативними у політичній, торговельно-економічній, науково-технічній та інших сферах співробітництва. Однак, з погляду на перспективи розширення взаємодії між Україною і РБ у новій системі міжнародних відносин, на сучасному етапі виникли принципово нові вимоги та виклики, які призвели не лише до переформатування моделі двосторонніх взаємин, а й відкрили широке коло додаткових можливостей для інтенсифікації українсько-білоруських зв'язків. Продовження дослідження всього спектру співробітництва між Україною та РБ у нових геополітичних та геостратегічних координатах дозволить повністю розкрити потенційні можливості співпраці двох країн у контексті забезпечення реалізації національних інтересів кожної із сторін, з урахуванням внутрішньо- та зовнішньополітичних пріоритетів, а також норм міжнародного права.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНІ У ПУБЛІКАЦІЯХ:

I. Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Васи́лишин С. Дипломатичні відносини України і Республіки Білорусь у 1991–1994 рр. // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2015. Вип. 15. С. 160–168.

2. Васи́лишин С. Україна – Білорусь: стратегічне партнерство у політичній сфері (1994–2004 рр.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2015. Вип. 16. У 2 ч. Ч. 1. С. 139–150.

3. Васи́лишин С. Роль посольства України в Республіці Білорусь у налагодженні міждержавного співробітництва (1992–1994 рр.) // Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. 2015. Вип. 47. С. 102–108.

4. Васи́лишин С. Історичні передумови та періодизація розвитку сучасних українсько-білоруських відносин (1991–2014 рр.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 17. С. 143–151.

5. Васи́лишин С. Тенденції та проблеми співпраці України та Республіки Білорусь в економічній сфері у період становлення міждержавного співробітництва (1991 – перша половина 1994 рр.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 18. С. 112–118.

6. Васи́лишин С. Україна – Республіка Білорусь: співробітництво у політичній сфері (2005 – початок 2010 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. 2016. Вип. 1. Ч. 2. С. 148–155.

7. Васи́лишин С. Договірно-правова база та інституційне забезпечення українсько-білоруських відносин // Український історичний збірник. 2017. Вип. 19. С. 287–299.

8. Васи́лишин С. Тенденції та проблеми співпраці України та Республіки Білорусь в економічній сфері у сучасних умовах (1994–2004 рр.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2017. Вип. 19. С. 138–149.

9. Васи́лишин С. Тенденції та проблеми економічної співпраці України і Республіки Білорусь у нових геополітичних умовах (2005–2009 рр.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2017. Вип. 20. С. 108–114.

10. Vasylyshyn S. Tendencies and problems of collaboration in the economic sphere between Ukraine and the Republic of Belarus in contemporary conditions (2010–2014) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2018. Вип. 21. С. 103–110.

II. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Васишин С. Проблема налагодження українсько-білоруських відносин у політико-дипломатичній сфері (1991–1994 рр.) // Шевченківська весна – 2015: історія: матеріали XIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 1–3 квітня 2015 р.) / Редкол.: проф. І. К. Патриляк (голова), доц. А. О. Руккас (заст. голови), О. Р. Магдич (відп. редактор). Київ: Логос, 2015. С. 550–553.

12. Васишин С. Періодизація сучасних українсько-білоруських відносин (1991–2014 рр.) // Дні науки історичного факультету (до 150-річчя з дня народження М. С. Грушевського): матеріали IX Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 21 квітня 2016 р.) / Редкол.: проф. І. К. Патриляк (голова), ас. І. Г. Адамська (заст. голови), О. Р. Магдич (відп. редактор). Київ, 2016. С. 238–241.

13. Васишин С. Політичне співробітництво України та Республіки Білорусь на рівні глав держав (1994–2004 рр.) // Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 69-ї міжнародної наукової конференції (м. Харків, 29 квітня 2016 р.). Х: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 101–102.

14. Васишин С. Україна – Республіка Білорусь: співробітництво у політичній сфері (2010–2013 рр.) // Історія України: сучасні виклики: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції (м. Тернопіль, 18 травня 2016 р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. С. 179–192.

15. Васишин С. Українсько-білоруське політичне співробітництво в умовах сучасних міжнародних викликів (листопад 2013 – 2014 рр.) // Тенденції і перспективи розвитку історичної науки та філософії в умовах глобалізації: матеріали Всеукраїнської молодіжної наукової конференції (м. Київ, 10 березня 2017 р.) / Редкол.: Салата О. О., Саган Г. В., Куцик Р. Р. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. С. 146–156.

АНОТАЦІЯ

Васишин С. Ю. Українсько-білоруські відносини (1991–2014 рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02. – Всесвітня історія. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019.

У дисертації на основі застосування новітніх теоретико-методологічних підходів і широкої джерельної бази здійснено комплексне дослідження нової моделі українсько-білоруських відносин упродовж 1991–2014 рр. Визначено та проаналізовано історичні передумови налагодження взаємин між Україною та Республікою Білорусь, основні етапи міждержавного співробітництва, процес створення договірно-правової бази забезпечення двосторонніх відносин. У роботі висвітлено особливості становлення і розвитку українсько-білоруських політичних відносин, досліджено трансформацію політичного діалогу між Україною і Білоруссю до сучасних міжнародних вимог і викликів, з'ясовано тенденції та проблеми співпраці двох країн в економічній сфері, розкрито основні пріоритети, напрями і форми міждержавного торговельно-

економічного співробітництва в новій системі міжнародних відносин.

Ключові слова: Україна, Республіка Білорусь, українсько-білоруські відносини, зовнішня політика, міжнародні відносини, міждержавне співробітництво, договірно-правова база, політичні взаємини, торговельно-економічні зв'язки.

АННОТАЦІЯ

Василишин С. Ю. Украинско-белорусские отношения (1991–2014 гг.). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02. – Всемирная история. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2019.

В диссертации на основе применения новейших теоретико-методологических подходов и широкой источниковой базы осуществлено комплексное исследование новой модели украинско-белорусских отношений в течение 1991–2014 гг. Определены и проанализированы исторические предпосылки налаживания взаимоотношений между Украиной и Республикой Беларусь, основные этапы межгосударственного сотрудничества, процесс создания договорно-правовой базы обеспечения двусторонних отношений. В работе освещены особенности становления и развития украинско-белорусских политических отношений, исследованы трансформация политического диалога между Украиной и Беларусью к современным международным требованиям и вызовам, выяснено тенденции и проблемы сотрудничества двух стран в экономической сфере, раскрыты основные приоритеты, направления и формы межгосударственного торгово-экономического сотрудничества в новой системе международных отношений.

Ключевые слова: Украина, Республика Беларусь, украинско-белорусские отношения, внешняя политика, международные отношения, межгосударственное сотрудничество, договорно-правовая база, политические отношения, торгово-экономические связи.

ANNOTATION

Vasylyshyn S. Yu. Ukrainian-Byelorussian relations (1991–2014). – Professional scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for scientific degree of Candidate of Historical Science Specialty 07.00.02. – World History. – Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, 2019.

The thesis is devoted to complex investigation of a new model of Ukrainian-Byelorussian relations during 1991–2014. Also it deals with the analysis of the status of historiographic working out of the problem, characterizing the resource base and theoretical and methodological backgrounds of scientific work. During the process of analysis of historiography of the topic researched, which was carried out by using thematic and chronological principle, we could conditionally separate two thematic historiographic directions – general and special historical literature. We would like to

highlight, that there was a certain disbalance in throwing light upon bilateral relations between Ukraine and Republic of Byelorussia during 1991–2014. This disbalance was being shown up both in the number of research works, and also in the degree of studying the separate aspects of interstate relations. For example, a few problems concerning Ukrainian-Byelorussian collaboration are not investigated enough, and need to be carefully researched.

The dissertation is based on a great massive of sources, both Ukrainian and Byelorussian. During the process of analysis and classification of the source base into a few groups, we used a problematic principle. The usage of this principle in our thesis was caused by the following: origin's variety of the sources; different content; specificity of thematic exposition of the material; specialties of the topic investigated. Remarking that not all from the sources are equivalent, but their totality and certain richness of content makes the source base complete enough to carry out the planned scientific and investigational tasks.

Methodological grounds of the thesis include a complex consisted of scientific principles, methods and approaches, which directed on comprehensive, integral and objective investigation of the events of Ukrainian-Byelorussian collaboration in 1991–2014. During the process of studying the main stages of formation and development of contemporary relations between Ukraine and Byelorussia there were used such methodological principles as: historical method, objectivity, scientific character, systemic and integration principles. Complex character of the work is provided by using and connection the common scientific, special historical, concrete and historical scientific methods.

The author found out and analyzed the historical preconditions and main stages of Ukrainian-Byelorussian relations. Also there were investigated the peculiarities of contractual and legal foundation of bilateral relations. For example, it was fixed that the formation of a new model of Ukrainian-Byelorussian collaboration became real despite the fundamental changes in the world at the end of XX century. The preconditions of formation and development of contemporary Ukrainian-Byelorussian collaboration were created by such factors: disintegration of the USSR; appearing of new sovereign states; favourable geopolitical location; proximity of territory; traditionalism of links; and also mutual interest of Ukraine and Republic of Byelorussia concerned to the saving of close contacts. During 1991–2014 the author's conception represents eleven stages characterized by dynamics of Ukrainian-Byelorussian bilateral collaboration.

It is proved that after Ukraine and Republic of Byelorussia obtained their independence in 1991, there was created the system of contractual and legal foundation of bilateral relations. This system was necessary for consolidation and development of interstate links. During 1991–2014 there were assigned near 205 documents between two republics, which allowed the normative regulation of legal relationship in different spheres of collaboration.

In the dissertation the peculiarities of foundation and development of Ukrainian-Byelorussian political relations in new geopolitical realities are characterized. Also there was thrown light upon the processes of transformation of the political dialogue between Ukraine and Republic of Byelorussian according to

contemporary international demands and challenges. As a result of the work investigated it is shown, that the processes of foundation and development of Ukrainian-Byelorussian political relations can be characterized by progressiveness of their evolution. The partnership between Ukraine and Republic of Byelorussia in political sphere during the period analyzed, should be investigated as an important event in the process of a constant protection of the national interests of both states. In spite of the active discussions in Ukrainian-Byelorussian relations, in general we can characterize them as dynamic and perspective.

Separately the author analyzed the tendencies and problems of Ukrainian-Byelorussian collaboration in economic sphere in contemporary conditions. Also there were pointed out the main priorities, directions and forms of interstate trade and economic collaboration. For example, it was fixed that priority place in the common structure of Ukrainian-Byelorussian relations belongs to bilateral economic links. During 1991–2014 both countries were interested in development of trade and economic coordination. It is mentioned that a characteristic peculiarity of bilateral economic collaboration was its progressive development. During 1991–2014 the dynamics of interstate trade operations and nomenclature of export and import goods essentially grew up. The part of both countries in the common amount of foreign trade was also high. Here are a few key directions of Ukrainian-Byelorussian economical collaboration caused the intensification of bilateral economical relations during the period analyzed: industrial cooperation and creating of mutual factories; collaboration in scientific and technical sphere; in agricultural, energetic and transport branches; interregional and boundary links.

Key words: Ukraine, Republic of Byelorussia, Ukrainian-Byelorussian relations, foreign policy, international relations, interstate collaboration, contractual and legal foundation, political relations, commercial and economic links.

Підписано до друку 25.04.2019 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 04/19/2-3

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.